

בס"ד

כובשים עולם באהבה: מיצחק אבינו עד הרב צבי קוגן הי"ד

האגדה מספרת שיהודי שבור התייצב בפני הבעל שם טוב. "הבן שלי התרחק מדרך התורה והמצוות וחי חיים חופשיים שמורדים בכל הקדוש והיקר לנו. מה אעשה אתו?".

"תאהב אותו עוד יותר ממה שאהבת קודם", ענה הצדיק.

חשבתי שזה מסר חסידי, אבל במהלך הכנת השיעור נתקלתי בסיפור מדהים. אורי זוהר ז"ל, סיפר על אדם שהתייצב בפני הרב יוסף שלום אלישיב, ממנהיגי הציבור הליטאי וסיפר על בתו שירדה מדרך התורה ומתנהגת בצורה ששוברת את ליבם. הם החליטו להוציא אותה מהבית ולנתק את הקשר מולה, כדי שהילדים האחרים יתרחקו ממנה. הרב אלישיב השיב: "אותה להוציא מהבית?! תוציא את הילדים האחרים, אבל היא צריכה יותר מכולם את האהבה והחום שלכם".

זה מחמם לב כסיפור, אבל איך אפשר להגיב באהבה? כיצד ניתן למצוא מקום בלב כלפי ילד מורד? זה אחד הניסיונות הקשים ביותר, לראות ילד שבז לערכי התורה ומהווה איום על הילדים הבאים בתור. אי אפשר להתעלם גם מהרגשת הכישלון העצמית והבושה כלפי השכנים שידועים להצביע בדיוק מי אשם וכמה אשם... כיצד אפשר עדיין למצוא מרחב חיובי עבורו?

התמיהה מגיעה לשיא בהנהגת יצחק כלפי עשו: איך לא מאס בו? כיצד יצחק אהב את עשו ואף רצה לברך אותו בברכות גדולות, והרי שום נער מתמודד אינו נופל לרמות הפשע שעשיו קרס אליהן? מדובר היה בעבריון סדרתי ולא נורמטיבי, שמקומו היה מאחורי סורג, ואיך יצחק מצא אהבה אליו?

הבה נראה איך התורה מתארת את עשו ונתחיל עם הקדמה מבהילה לדמותו:

1. בראשית כה, יט: ואלה תולדת יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק.

רש"י אינו מבין את הכפלות: אם יצחק בן אברהם, ברור שאברהם אביו של יצחק?

רש"י: שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה. צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכול אברהם הוליד את יצחק.

ההדגשה "אברהם הוליד את יצחק" באה לשלול את רכילות הליצנים, שיצחק נולד מאבימלך ולכן עשה הקב"ה היכר ממשי בצורתו של יצחק, שהוכיחה את שייכותו לאברהם. וכל אחד תמה: מה פתאום לחבר כאן בין יצחק לאברהם, כשיצחק כבר בן **שישים** שנה (העקדה הייתה בגיל 37, הוא התחתן שלוש שנים אחריה כשהיה בן 40 וילד את יעקב ועשו בגיל 60)? הרי טענת הליצנים נולדה ברגע לידת יצחק והתורה הייתה צריכה להתייחס אליהם שם בפרשת וירא? ובכלל, כל אחד מתפלא: "נו, אז אמרו..." וכי הקב"ה צריך להתמודד עם כל טיפשות¹!?

רבי ישראל איסרלין, מגדולי פוסקי אשכנז 500 שנה, כותב דבר כואב:

הרב ישראל איסרלין (מחבר שו"ת תרומת הדשן): מדוע לא כתב 'אברהם הוליד את יצחק' כמה פוסקים לפני זה? אלא שעשיו יצא ממנו שהיה רשע גמור ואמרו ליצני הדור ודאי מאבימלך נולד יצחק שהוא רשע ואילו שרה צדקת, ולכן יצא יצחק משניהם והולידו אחד רשע ואחד צדיק.

¹ חז"ל עצמם מגדירה זאת כ"ליצנות", שכן חשיבה קצרה מעלה שמדובר בדברים ריקים. ראשית, אברהם כבר ילד את ישמעאל, כך שהוא בוודאי היה יכול ללדת שוב ובעיית הפוריות נבעה רק משרה. אם כן, מה ההיגיון שאבימלך יכול לגרום להיריון יותר ממנו? שנית ולגופו של עניין: לקחת שרה לאבימלך הייתה בליל פסח, כמובא בפיוט "ויהי בחצי הלילה" שמובא בהגדות של פסח: "דנת מלך גרר בחלום הלילה". ויצחק נולד בליל פסח בשנה שאחר כך, **13 חודש אחרי האירוע עם אבימלך**. וכיצד שרה הייתה יכולה להרות ממנו?

כל עוד ראו את יצחק עולה תמימה, לא עלה בדעתם שהוא נולד מאיש שפל כמו אבימלך. אבל כאשר נולד ממנו יצור מעורער כעשו, אמרו: זה לא יתכן, הורים קדושים כמו יצחק ורבקה לא יכולים ללדת עבריין כזה. הורים לבנים לא יילדו ילד שחור, ולהיפך... כנראה שיצחק עצמו נולד מזרע פסול של אבימלך ושרה ולכן נולדו ממנו תאומים: אחד קדוש כמו שרה ואחד שפל כמו אבימלך.

הקב"ה לא זלזל ברכילות הזו, אלא טרח וצר מראש את פניו של יצחק בדומה לאברהם, כדי להבהיר שלא זו הסיבה ללידת עשו. [לא תמיד ההורים אשמים בכל מה שקורה עם הילד, אלא לפעמים זאת גזירת גורל, שטיפוס מסוים ירד בבית מסוים². הרבי אמר פעם להורה שהאשים את עצמו בירידת בנו מהדרך, משום שהתפוח לא נופל רחוק מהעץ. הרבי ענה: "לפעמים הרוח מעיפה את התפוח רחוק...". בהערה³ הובאה אמירה חריפה בנושא].

נתקדם אל דמותו של עשו. אחרי עשרים שנות ציפייה, הנס התרחש ורבקה בהיריון. היא חשה את התרוצצות העוברים בתוכה ובמקום להתרגש מהחיים הפועמים, צעקה בייאוש: "למה זה אנוכי?"

2. בראשית כה, כב: ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר: אם כן למה זה אנכי (רמב"ן: בעולם, הלוואי אינני, שאמות)? ותלך לדרש את ה'.

מה קרה? עוד לא התחילה לגדל ילדים והיא מבקשת למות?! ובכלל, אם מדובר בבעיה רפואית בהתפתחות העובר, עליה ללכת לרופא ולא לדרוש את ה'?

רש"י: המקרא הזה אומר דרשני... אלא 'ויתרוצצו' לשון ריצה, כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, וכשהייתה עוברת על פתחי עבודת אלילים - עשו מפרכס לצאת.

רבקה גידלה טיפוס מטורף: עובר שלא יצא לאוויר העולם וכבר משתוקק לעבודת אלילים. זאת עובדה שהיא נגד הסדר הישר: הגמרא חוקרת מתי נכנס היצר הרע ומסיקה כי נכנס בשעת הלידה.

סנהדרין צא, ב: אמר אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם? אמר לו משעת יצירה. אמר אנטונינוס: אם כן בועט במעי אמו ויוצא [יצר ההרס היה צריך לגרום לו להזיק לאימא ולצאת]? אלא משעת יציאה. אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו, שנאמר: לפתח חטאת רובץ.

אולם עשו לא נולד וכבר נסחף אל הסטרא אחרא. העיון יעקב שם מבאר כי יש יצר הרע בשעת ההיריון אלא שהוא משתתק מלימוד המלאך. משום שהתורה היא תבלין כנגד היצר הרע. אולם עשו פיתח עמידות לתרופה של התורה והרים ראש מעליה. כך שכבר מרחם מדובר בטיפוס לא נורמטיבי.

הגיע רגע הלידה ובפעם הראשונה בהיסטוריה, מתואר המראה של התינוק. בעוד שלא נאמר כיצד נראה אדם הראשון, אברהם אבינו או משה רבנו, וגם כאן גופא לא נאמר כיצד נראה יעקב, התאום של עשו. בכל זאת התורה חורגת ממנהגה ומתארת את תמונת עשו הראשונה:

בראשית כה, כה: ויצא הראשון אדמוני, כולו כאדרת שער ויקראו את שמו עשו [כמו 'עשוי', שהיה נראה כילד בוגר], ואחרי כן יצא אחיו [בלי שום תיאור מיוחד].

חזקוני: כל התאומים דומים זה לזה, אבל כאן האחד איש שעיר והאחד איש חלק... האחד אדמוני והאחד יפה. עשו חזיר ויעקב שה.

הילדים גדלים ומתפתחים וצומחים לכיוונים שונים לחלוטין. בעוד שיעקב איש תם יושב אהלים, עשו מעדיף את המרחבים הפראיים של הטבע ויוצא לצוד בעלי חיים.

מעניין לצטט את דברי הנודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד י), כי הביטוי "יודע ציד" הוא בעיני התורה, הביטוי הגרוע לתאר בו אדם. התחביב של ציד בעלי חיים - שהיה כל כך מקובל בעבר אצל הפריצים

² כאריכות הביאור בליקוטי שיחות כ/111 שתפקידו של עשו היה לתת כוח לדמות "הכובש את יצרו" שיתמודד עם הפרעות היצר ויוכל להם.

³ שני השעירים ביום הכיפורים היו חייבים להיות "שווים בדמים, בקומה ובמראה". להורות שההכרעה האם השעיר יילך לה' או לעזאזל היא רק גורל משמים. אין לכך שום סיבה הגיונית ואין איש אשם, וד"ל.

המלכים - נתפס אצל התורה כמו אכזריות מרושעת, שמנוגדת לחלוטין לטבע היהודי הרחמן. סתם לצאת לטבע ולהרוג חיות לשם משחק ושעשוע, רק בגלל שהאדם יותר חזק מהם.

עוד זמן חלף ועשו נעשה בן 15 שנה והנה מספרת התורה על אירוע סתום:

בראשית כה, כט: ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף: ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי... ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה?

נער בן 15 והוא עיף. הוא לא סתם עיף, אלא אומר בייאוש: "הנה אנכי הולך למות". מה קרה? איך נער בריא וחסון שיוצא כל בוקר אל הצייד, מדבר על המוות?

בבא בתרא טז, ב: חמש עבירות עבר אותו רשע באותו יום: בא על נערה מאורסה, והרג נפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, וביזה את הבכורה. בא על נערה מאורסה, דכתיב 'ויבא עשו מן השדה' וכתוב 'כי בשדה מצאה' [צעקה הנערה המאורסה ואין מושיע לה], הרג את הנפש, דכתיב 'עיף' וכתוב 'אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים', וכפר בעיקר, דכתיב 'למה זה לי' וכתוב 'זה אלי ואנוהו', וכפר בתחיית המתים דכתיב 'הנה אנכי הולך למות', וביזה את הבכורה דכתיב 'ויבז עשו את הבכורה'.

בעלי התוספות מסבירים את הרקע למעשה הרצח שביצע עשיו. עשיו היה יוצא לצוד וברגשותיו הסוערים ותאוות הכיבוש הבלתי נשלטת, נכנס למריבה עם נמרוד שהיה מלך היער לפניו. עשו שמע שנמרוד זוכה להצלחה שמימית בזכות בגדי הצייד שלו: אלו היו בגדי גן העדן שתפר הקב"ה לאדם וחווה והם התגלגלו מדור לדור, עד שהגיעו לנמרוד. הוא היה לובש אותם בשעת הציד וכל חיה נופלת לפניו. עשו חמד אותם לעצמו וירה מרחוק חץ בנמרוד והשתלט על הבגדים⁴.

כך שלא מדובר בנער נושר, אלא בעבריין מרחם, שעבר על ג' עבירות החמורות בגיל 15.

מנגד, מול הפשע הלא נורמטיבי, מגיב יצחק באהבה לא נורמטיבית. 64 שנים מלאו ללידת התאומים והגיע ליל פסח. זה היה יום ההולדת ה-123 של יצחק והחל לדאוג ממותו. רש"י מסביר (כז, ב) כי אדם צריך לדאוג כשנכנס לטווח חמש שנים לפטירת הוריו, וכיון ששרה נפטרה בגיל 127, יצחק החל לדאוג ביום הולדתו ה-123. יצחק קרא לעשיו וסיפר על תכנית מפתיעה: לברך אותו בטרם ימות.

נעצור ונשים לב לאולטרה האהבה לעשו: עד אותו רגע, לא מצאנו אבא שמברך ילדיו. אדם הראשון לא בירך את שת, נח לא בירך את שם, בנו הצדיק, ואברהם לא בירך את יצחק עצמו. אולי לא רצו ליצור העדפה בין ילדיהם והשאירו לקב"ה לנהל את העולם אחרי מותם. בכל זאת יצחק מחליט ללכת לקראת עשו מעבר למצופה ולהשאיר "צוואה מקפחת", שתיתן לעשו עדיפות מסוימת על יעקב. כך שלא רק שיצחק אוהב גם את עשו, אלא אוהבו כביכול יותר מיעקב!

וכל אחד תמה בקושיות האברבנאל **בראשית כז:** מה ראה יצחק לברך את עשיו והלוא אברהם אבינו לא בירך אותו בעת מותו ולא בירך אדם הראשון את שת ולא נח את שם... וכל שכן בהיותו רשע? ולמה יברך את עשו בלבד ויניח יעקב בלא ברכה... והטיל קנאה ואיבה בסעודת ברכתו בין שני בניו?

כמובן, אפשר לפתור את הבעיה בפשטות: יצחק היה סגי נהור ולא ראה את הנהגתו של עשו. במיוחד לפי הפירוש המובא ברש"י (כז, א), כי יצחק התעורר בשעת העקדה מדמעות המלאכים!, כך שמעולם לא ראה את בניו ולא ידע שעשו "אדמוני, כולו כאדרת שער". נוסף את המובא בתורה, שיצחק אהב את עשו "כי ציד בפיו" ורש"י מפרש שהיה צד את יעקב בשאלות מפולפלות כדי לרכוש את ליבו. ולכן ניתן לטעון כי יצחק הוטעה במכוון על ידי עשו.

⁴ זאת אגב הסיבה שיעקב דורש ממנו את הבכורה. דלכאורה כיצד מנצל רגע של חולשה כדי לסחוט מעשו בכורה? וכיצד ניתן לקנות בכורה? או שנולדת בכור או שלא נולדת בכור? אלא שזכויות הבכורה המדוברות כאן הן לא ממוניות. התורה עוד לא הזכירה את ההלכה שהבכור נוטל פי שניים בירשת אביו. הכוונה היא לזכויות רוחניות כמו הזכות לנהל את עבודת המקדש. וכיון שראה יעקב את הדם על הידיים של עשו והרי כהן שרצח את הנפש אינו רשאי לברך את ישראל, נחרד לקחת ממנו את הבכורה, כדי שצאצאיו לא יהיו משרתי ה'.

אבל המהלך תמוה מאוד: ראשית בפשטות, וכי אפשר להסתיר מאבא עוונות חמורים כאלו כמו של עשו?! וכי לא שמע שבנו רצח את נמרוד שהיה מלך העולם?! שנית והוא העיקר: הרי הצדיק בעיוורונו, רואה יותר ממה שרואה אדם בריא בשתי עיניו? בפרשת ויחי מסופר על יעקב שהיה עיוור בסוף ימיו וראה מקצה העולם ועד קצהו ואמר דברי נבואה על מה שיקרה עם צאצאי אפרים ומנשה עוד מאות שנים? משה רבינו מביט על פנימיותו של המצרי ורואה שלא ייצא ממנו שום זרע כשר עד סוף כל הדורות. כך שהצדיקים רואים בעיניים עצומות, יותר ממה שאחרים רואים בעיניים פקוחות. ובכן, כיצד יצחק מצא אהבה והעדפה בליבו לבנו הגדול?

עוד נוסף ונקשה מבחינה הלכתית: הרי הגמרא אומרת (פסחים ק"ג, ב) שמצווה לשנוא אדם רשע, ככתוב 'משנאיך ה' אשנא', וזאת הן כדי להביע שאט נפש ממעשהו והן כדי שלא ללמוד ממעשיו, ככתוב 'ואל תתחבר לרשע'? אם כן, כיצד היה מותר בכלל ליצחק להפגין אהבה כלפי עשו?

הבה ניכנס אל עומק התפישה החסידית ביחס הנכון לאדם רשע.

ב. יצחק אבינו מלמד הלכה יסודית: **חובת אהבת ישראל, אינה פוסקת לשום אדם בעולם.**

בפרק לב בתניא, הלב של הספר, נאמר חידוש גדול: מצוות "ואהבת לרעך כמוך", נאמרה ביחס לכל יהודי ממש. כדברי הרמב"ם (דעות ו, ג): "מצווה לאהוב כל אחד ואחד מישראל, שנאמר ואהבת לרעך". הגמרא אומרת אפילו לגבי רשע החייב מיתה, ועדיין: "ואהבת לרעך – ברור לו מיתה יפה".

כי לצד השנאה אל החוטא - יש גם חובת אהבה כלפיו. עלינו להתרחק מהרע שבו, אבל יחד עם זה, להגביל ולתחום את השנאה ולאהוב אותו מצד הטוב שבו. נבאר זאת בשתי רמות: א. אהבה מהותית לעצם מה שהוא. ב. אהבה טקטית שתעורר ותציף את הטוב שבו ותניע אותו לפעולה.

3. תניא פרק לב: על זה אמר הלל הזקן 'הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'; לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם "בריות" בעלמא, צריך למושכן בחבלי עבותות אהבה, וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' ... וגם המקורבים אליו והוכיחם ולא שבו מעוונותיהם, שמצוה לשנאתם, מצווה לאהבם גם כן, ושתייהן הן אמת: שנהא מצד הרע שבהם, ואהבה מצד בחינת הטוב הגנוז שבהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם.

בקטע השני כותב רבינו כי יש חובת אהבה מהותית כלפי הניצוץ אלקות שבתוך הרשע. לפני זה כותב רבינו טעם נוסף: אהבה טקטית שתגרום למושכו בחבלי עבותות אהבה ולקרבו לתורה.

נתחיל מהטעם השני - אהבה תמידית אל "הניצוץ אלקות שבתוכם". יהודי הוא בן של הקב"ה וקשר של בן לא מתחיל ממעשים ואינו נגמר בהעדר מעשים. הוא אינו מותנה בהצלחות ואינו חולף מחוסר הצלחות. אב ובן הם לא רב ותלמיד. הקשר ביניהם אינו מבוסס על נחת ועמידה ביעדים. הבן הוא עצמותו של האב והשתקפות מרוחו וזה גבוה הרבה יותר ממעשיו.

נכון, האבא תובע מהבן גם נחת והתקדמות, אבל זה קשר נוסף שבונה את דמותו של הבן ומשלים אותה. למשל: אבא יכול לצעוק על ילדו, מתי תהיה כמו ילד אחר שלא מפסיק לשגשג? אבל נתאר שהילד שלו ואותו ילד זר ומוצלח יחצו את הכביש, ופתאום תתקרב מכונית - אל מי ירוץ האב? אל בנו או אל הילד המוצלח? בוודאי שלבנו, כי הקשר אל הבן גבוה שלא בערך מסוגיות של מעמד בחיים.

הנה מדרש מופלא מפיו של אליהו הנביא, ומבואר בארוכה בליקוטי שיחות לד/222 ואילך:

תנא דבי אליהו יד: פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאני אדם אחד .. ואמר לי רבי: שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן: תורה וישראל, אבל איני יודע איזה מהם קודם? אמרתי לו: בני, דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה, שנאמר (משלי ח) 'ה' קנני ראשית דרכו'. אבל אני אומר ישראל קדמו שנאמר (ירמיהו ב) 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה'.

שני אוצרות יקרים לפני הקב"ה: התורה ועם ישראל. הקב"ה אוהב את התורה והוא גם אוהב את ישראל, ככתוב "אהבתי אתכם אמר ה'". אבל השאלה היא מה קודם למה? מה הסיבה ומה התוצאה? האם קדושת ישראל נובעת מהתורה או להיפך: כל איש ואישה הם השתקפות של האין סוף ובגלל שאנו חלק ממנו, מייעד לנו את הגדולה במשימות: להביא את דבר התורה הקדושה אל המציאות?

"דרכם של בני אדם אומרים התורה קדמה", אבל אליהו הופך את הגישה: "ואני אומר ישראל קדמו". יהודי הוא השתקפות של מעלה, ועוד לפני שזוכה להגשים ייעודו, זורמת בו עילאיות שלמה.

למה הדבר דומה? אבא שמעביר את העסק האהוב לבנו. האם אוהב את הבן בגלל שנבחר לנהל את העסק או מעניק את העסק בגלל שאוהב אותו? ברור שהבן הוא התפתחות של האבא, המשך והשתקפות שלו, וכהמשך לזה, מעניק לו האב את ניהול העסק כאילו הוא עצמו ממשיך לעשות זאת.

בהערה⁵ הובאה פרפרת נפלאה.

כמובן, הקשר הפעיל בין היהודי והקב"ה, נעשה באמצעות התורה וחסר בלעדיה. יהודי שאינו מקיים את המצוות כראוי ח"ו, חסרים לו כל הנדבכים הפעילים בקשר בינו ובין האלוקות. כל מצווה נועדה לקשר איבר אחד באישיות וכשהמצוות חסרות – הקשר הוא נכה ומוגבל. אבל התביעה לתורה ומצוות נובעת מתוך האישיות העצמית, שהיא במהותה קדושה וטמירה ולא במקומה. כמו בן שאינו מכבד את ההורים. הוא טועה ופוגם את הקשר, אבל לא מבטל את הקשר.

זאת סיבה ראשונה לאהבת בן רשע: עשו הוא בן ובן לא מפסיק להיות כזה. בהערה⁶ הובא סיפור מרגש מהרב גבי הולצברג הי"ד, שהיה דוד רעייתו של הרבנית קוגן, רעייתו של הרב צבי הי"ד.

מדהים לכרוך את התפיסה החסידית, בעובדה מופלאה שמעיר השפתי צדיק, הרב פנחס מנחם יוסטמן, שהיה נכדו של החידושי הרי"ם מגור וגיסו של השפת אמת:

בראשית כז: מי אתה בני ... מה זה מהרת למצא בני ... גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו ...
ויאמר אתה זה בני עשו? ... הגישה לי ואכלה מציד בני ... גשה נא ושקה לי בני ... ויאמר ריח בני
כריח שדה אשר ברכו ה'.

⁵ מאיפה אליהו גילה את המהפכה הזו? אולי אפשר לומר וארט נהדר: אנו זוכים לארח פעמיים את אליהו הנביא: בברית מילה ובליל הסדר. בברית מילה מכינים כיסא לאליהו, ובליל הסדר מוזגים כוס לאליהו. מה המשותף בין שני האירועים? מדוע אליהו אינו בא בחתונה ובליל כל נדרי?

שני האירועים מלמדים את אליהו, שיהודי הוא קדושה עצמית. ברית מילה וליל הסדר הם שתי המצוות המקומות בעם ישראל, כמעט ואין יהודי שהוא חלק ממשפחה או קהילה יהודית שאינו מל את הילדים ויושב עימם לליל הסדר. זה נס כל הניסים, תופעה שאין לה אח ורע. אליהו ביקר בבריתות מילה עלומות בקצה העולם, בעיירות מרוחקות שנותקו מחיי תורה ומצוות, במחנות עבודה ובמחנות ריכוז. שם אליהו למד ש"ישראל קדמו לתורה", הקשר של יהודי עם התורה הוא חלק מהדנ"א שלו, כמו שהוא נאמן לעצמו.

⁶ הרב גבי הולצברג, שליח חב"ד הנמרץ במומביי, הודו, התרוצץ בין חדרי האכסניות ובתי המלון המקומיים להפיץ את הבשורה: 'סדר' פסח כהלכתו יתקיים בקומת הגג של מלון שליז.

רגע לפני שחזר חזרה, ראה בית הארחה קטן וזול. הוא ביקש מפקידת הקבלה לעיין בספר האורחים ועיניו צדו שם בעל צליל ישראלי. הוא מיהר אל החדר ונקש על הדלת, אך שום מענה לא הגיע. הוא ניסה שנית ושלישית, אך אין קול ואין עונה. בתחושת החמצה פנה לשוב לאחור, ובדיוק אז הדלת נפתחה. גבר שנראה כמי שהתעורר משינה הביט בו מופתע. "מי שלח אותך אליי?", "הקדוש ברוך הוא", ענה הרב גבי בטבעיות.

האיש התקשה להאמין. דמעה בצבצה בזויות עינו. "המתן רגע ואצא אליך". הוא לקח כמה דקות להתארגן וסיפר לרב גבי: "יצאתי לטיול ארוך בהודו ועצרתי במומביי כדי להחליף רכבת. לא היו לי תוכניות להתעכב כאן, אבל כשניגשתי לקופה לקנות כרטיס, גיליתי שהארנק נגנב ממני. נתקפתי הלם. אין לי ארנק, אין לי דרכון – נותרתי חסר כל. הרגשתי אבוד. פתאום ניגשו אליי בני זוג מצרפת והתעניינו מדוע אני עצוב. כששמעו שאני מישראל, סיפרו שגם הם יהודים. הם עדכנו אותי שהקונסוליה הישראלית סגורה בגלל החג שיחול הערב, וציידו אותי בסכום כסף שיספיק עבורי כדי להעביר את החג.

"שכרתי חדר זול ליומיים. שכבתי על המיטה, הבטתי בתקרה והתחלתי לבכות. נזכרתי שהזוג הצרפתי אמר שהלילה הוא ליל הסדר ופתחתי במונולוג: "אלוקים, הקשר שלי איתך לא משהו, אבל אנא, אם אתה אוהב אותי, אל תניח לי להישאר בודד הלילה". נרדמתי מותש, ופתאום אני שומע דפיקות בדלת. כשפתחתי ושאלתי מי שלח אותך, ענית: "הקדוש ברוך הוא" ... זה מדהים".

באופן תמוה ובולט, יצחק פונה לעשו במילה "בני" שמונה פעמים. עובדה דומה מוצאים ברגע השבר הנורא של דוד המלך אחרי מות אבשלום. אבשלום ביצע פשע שמעבר לסליחה. הוא מרד במלכות אביו וחילל אותה. הוא הקים מרד מתוך כוונה להרוג את אביו וכשדוד ברח מירושלים, אבשלום נכנס לארמון, ישב על כסא אביו ובעל את נשותיו על גג הארמון, כדי להוכיח ש"ויקם מלך חדש".

יומו הגיע: במהלך הקרב עם צבא דוד, אבשלום רכב על פרדתו (נקבת החמור) ביער אפרים והפרדה רצה במהירות תחת עץ האלה ושערו הארוך והמרשים נאחז בענף. הפרדה המשיכה לרוץ ואבשלום נתלה בשערו בענפי העץ. יואב בן צרויה, שר צבא דוד, מצא אותו תלוי בין שמים וארץ והרגו. כשהגיעה הבשורה לדוד פרץ בבכי וקרא שמונה פעמים:

שמואל ב יט: בני אבשלום, בני אבשלום, מי יתן מותי אני תחתיך אבשלום בני בני ... והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני.

סוטה יב, שמונה 'בני' למה? שבעה להוציאו משבעה מדורי גיהנם והשמיני להביאו לעולם הבא.

יצחק ודוד קוראים שמונה פעמים "בני", כדי לקלף את שבע הקליפות שמכסות על בניהם ולגלות עצם עצמותו הטהורה שהוא מהות אחת איתם. בהערה⁷ הובא רעיון דומה מאביו של הרבי.

אבל אהבת יצחק לעשו ורצונו להעניק לו הברכות, הייתה מטעם גדול נוסף (ראו בארוכה ליקוטי שיחות טו/193 ואילך): כדי לקרבו ולהעניק תנופה של עידוד לכוחותיו הטובים. יצחק ידע את מה שלא כולם ידעו: עשו חצוי וקרוע ונלחם בכל כוחותיו על אהבת אביו. במקביל לסערה הרגשית שלא מצאה מנוח והביאה אותו לעברי פי פחת, פעלו בו כוחות אדירים שהתאמצו לאחוז ביצחק.

בתרגום יונתן (בראשית נ"ג) מובא סיפור מטלטל: כאשר הובילו את יעקב לקבורה במערת המכפלה, התרחשה דרמה. עשו המתין עם קבוצת חיילים בפתח המערה ועיכב את הקבורה. הוא טען כי יעקב נטל כבר חלקו שקבר את לאה והקבר השמיני והאחרון שייך לעשו. בני יעקב טענו כי בעת מכירת הבכורה, עשיו מכר את חלקו במערה, אך עשיו דרש לראות שטר. נפתלי איילה שלוחה רץ למצרים להביא את הניירות מהכספת של יוסף, אך חושים בן דן, שהיה חרש ולא הבין את המהומה וחרד לכבוד גופתו של יעקב המוטלת על הרצפה, נטל מקל והכה בראשו של עשיו. הראש התנתק מהגוף והתגלגל עד קברו של יצחק אביו ונח בחיקו. בניו של עשיו לקחו את גופתו וקברו אותה מחוץ למערה.

מה משמעות הסיפור הפלאי, לפיו ראשו של עשיו נח לצידו של אביו וגופו קבור בחוץ? הקרע משקף את השבר בחיי עשו. ראשו נשא כוחות אדירים מעולם התוהו ואילו גופו נחות ופיזי.

הגדלות של עשו התבטאה בחייו ואחרי מותו: המדרש מספר כי רבן שמעון בן גמליאל היה מצטיין בכיבוד הורים. פעם שיבחו אותו והוא השיב: אני עפר ואפר לעומת עשו. מעולם לא כיבד אדם את אביו כמו עשו. התורה מספרת כי כאשר יעקב נכנס לקבל את הברכות, אימו הלבישה אותו ב"בגדי עשו החמודות". מוסבר במדרש כי עשו לקח את בגדי נמרוד שהגיעו במקורם מגן עדן והקדיש אותם לאביו. למרות שחמד אותם להצלחת הצייד, אמר כי בגדים קדושים כאלו יוקדשו לכבוד אביו ובכל פעם שהיה נכנס לאבא, היה מתעטף בבגדי גן עדן.

גדלותו הרוחנית התגלתה עוד יותר בהמשך הדורות: זרע עשו הצמיח כמה מגדולי תולדות ישראל, כמו אונקלוס הגר, שמעיה ואבטליון, רבי עקיבא ורבי מאיר⁸ שהיו גרים אדומיים מזרע עשו.

תורה אור כג: בעשיו היו ניצוצות כמו רבי מאיר, ואונקלוס ושמעיה ועובדיה.

⁷ הזכרנו בעבר: המילה "יצחק" היא בגימטרייה 208, שמונה פעמים שם הוי'. המילה יעקב היא בגימטרייה 182, שבע פעמים שם הוי'. איפה השם הוי' השמיני של יצחק? המילה "עשו" היא בגימטרייה 376, שבע פעמים "טמא" (50) ועוד פעם אחת שם הוי' שמכוסה מתחת שבע השכבות הללו. לכן יעקב כורע ומשתחוה בפרשת וישלח שבע פעמים בפני עשו, כדי להסיר שבע השכבות ולגלות בחינת "אחי".

⁸ אונקלוס תרגם את התורה לארמית, ואדמו"ר הזקן כותב שפירושו נכתב ברוח הקדש! על רבי עקיבא אין צורך להרחיב, ודי לספר את הסיפור (מנחות כט), שהקב"ה הראה אותו למשה רבינו לומד תורה, ומשה אמר כי רבי עקיבא גדול ממנו ועדיף שהוא ייתן את התורה לעם ישראל! על רבי מאיר נאמר, שלא יכלו חכמים לעמוד על סוף דעתו, וכל מאמר שמובא באופן סתמי בכל ששת סדר המשנה הוא מימרה של רבי מאיר.

העובדה הזו בולטת עוד יותר, לאור העובדה שאין כמעט גרים מזרע ישמעאל, ובטח שלא אנשים בסדר הגודל הרוחני הזה. מה שמלמד כי בניגוד לישמעאל, עשו ספג את גדולת נשמתם של אביו ואמו ורק לצד כוחו הרוחני, סבל מסערה רגשית שלא נתנה מנוח והשליכה אותו בין שמים לארץ⁹.

מדבר קדמות להחיד"א ערך גרים: גרים מאדום באים אך לא מישמעאל.

קצת אפשר להבין את המהלך של יצחק: הוא שאף לברך את עשו, מתוך כוונה כי הברכות יגלו וימשיכו את הטוב שבו. יצחק ידע כי האדם הוא השתקפות של הסביבה. הוא תוצר של מה שמאירים ומציפים בו ומה שמאכילים אותו – זה מה שהוא צומח להיות. יצחק ראה את המאמץ האדיר של עשו, לשלוט איכשהו בחייו ונזעק לתת לו יד תומכת כדי להעצים הטוב שבו.

ליקוטי שיחות טו/197: הטעם שיצחק רצה לברך את עשו, למרות שידע והכיר את הציור והמהות שלו, היא "כי ציד בפיו" – בשורשו ומקורו של עשו, לכודים ניצוצות אלוקיים גבוהים ביותר ועל ידי הברכות רצה לחפור אל תוכו ולהסיר את השכבות המונעות מהמים החיים לפרוץ החוצה.

מצד שני, רבקה טענה שהפוטנציאל של עשו לא מספיק כדי לתת לו את הברכות בפועל. לא נותנים את המפתחות של האוטו בידיים של ילד שיכול להיות בסדר. תמורת זאת מוטב לתת את הברכות בידיים של יעקב והוא יברר ויזכך את עשו. רבקה צדקה בפרט הזה, אבל בכל הנוגע לדרך קירובו של עשו – יצחק צדק. ילד בעייתי צריך לעטוף באהבה – והקירוב ינצח.

הנה מסר ישיר מהרבי על השאלה המרכזית שלנו. אישה באילת קיבלה מכתב מהרבי בנוגע לביתה שהתרועעה עם אדם שבעיניהם היה דמות שלילית והתעסק בדברים לא רצויים.

הרבי (גיליון כפר חב"ד/1662): נראה שלעת עתה אין ביכולתם לעשות לשינוי המצב בנוגע לבתה תחי', כי אם להתנהג באופן כזה שתרגיש הבת שביתם תמיד פתוח לפניה, ועוד ועיקר – שמוכנים לעזור לה באופן המתאים באם יש לה בעיות.

נסיים: הגמרא אומרת כי כאשר תבוא הגאולה, יבקש הקב"ה מאברהם ויעקב ללמד עלינו זכות על חטאי הגלות, אך הם לא יהיו מוכנים. הם יתבעו להעניש אותנו. רק יצחק אבינו יהיה מוכן לעשות זאת ולכן נאמר עליו: "כי אתה אבינו".

יצחק הוא האבא האמיתי של עם ישראל. אבא הוא זה שמצליח לראות את מה שכולם הפסיקו לראות ולהאמין בטוב של בנו. אבא הוא מי שבטוח כי ילד של הקב"ה הוא קודש קודשים. לפעמים הוא מסובך ומסוכסך עם עצמו והעולם, אך הלהבה האלוקית שלו בוערת תמיד. לא מספיק להאמין בכך, צריך להקרין זאת לילד שוב ושוב – והאמונה תנצח.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁹ מעלת עשו מתבטאת גם במובן ההלכתי. בעוד שישמעאל אינו נחשב אף לעם ישראל ולא ירש חלקים מארץ ישראל, עשו מוגדר (דברים ב,ד) בשם "אחיים" ואנו מצוים: "לא תתעב אדומי". במסכת קידושין (יח,א) הוא נקרא "ישראל מומר" ואת ארץ שעיר אשר נחשבת חלק מברכת אברהם ומגבולות הארץ לעתיד לבוא.